

Institvt

Declaracions institucionals
sobre la llengua catalana

d'Estvdis

**PUBLICACIONS
DE LA
PRESIDÈNCIA
22 / 2004**

Catalans

**PUBLICACIONS
DE LA
PRESIDÈNCIA
22 / 2004**

Declaracions institucionals sobre la llengua catalana

PUBLICACIONS

DE LA

PRESIDÈNCIA

22 / 2004

Institut d'Estudis Catalans

Declaracions institucionals sobre la llengua catalana. —
(Publicacions de la Presidència ; 22)

ISBN 84-7283-757-2

I. Títol II. Col·lecció: Publicacions de la Presidència ; 22

1. Català — Aspectes polítics 2. Català — Aspectes socials
804.99-06

© Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: novembre de 2004
Tiratge: 300 exemplars

Text revisat lingüísticament per l'Oficina de Correcció i
Assessorament Lingüístics de l'IEC

Compost per fotocomposició gama, s. l.
Carrer d'Àrístides Maillol, 9-11, 08028 Barcelona

Imprès a ALTÉS arts gràfiques, SL
Carrer de Cobalt, 160. 08907 L'Hospitalet de Llobregat

ISBN: 84-7283-757-2

Dipòsit Legal: B. 47780-2004

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

ÍNDEX

Presentació,
per Josep Laporte i Salas
8

Pel reconeixement de la unitat de la llengua catalana
9

Sobre l'etiquetatge en català
13

Declaració de València sobre els drets de les llengües
catalana, basca i gallega
23

Declaració sobre un projecte de modificació dels
currículums de l'assignatura *valencià, llengua i literatura*
que correspon a ESO i al batxillerat
27

La llengua catalana a la Unió Europea
29

Declaració sobre el sistema de classificació
de la Biblioteca Nacional
37

Declaració sobre les titulacions de llengua catalana
a les escoles oficials d'idiomes

39

De la unitat i la denominació de la llengua catalana

43

L'ús social de la llengua catalana

45

PRESENTACIÓ

PER

JOSEP LAPORTE I SALAS

PRESIDENT

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Una comesa primordial de l'Institut d'Estudis Catalans és, evidentment, l'estudi i la defensa de la nostra llengua.

En aquests darrers anys, molt s'ha discutit sobre què cal fer per tal d'assegurar-ne el coneixement i de promoure'n l'ús. L'Institut ha formulat una sèrie de declaracions en defensa tant de la necessitat de preservar-ne i eixamplar-ne la correcta utilització com de reafirmar-ne la unitat.

Ara ens ha semblat oportú reunir aquestes declaracions en una sola publicació que voldríem que servís de testimoni de l'activitat de l'IEC en aquesta empresa tan decisiva per al futur de la nostra cultura i del nostre país.

Barcelona, novembre de 2004

**PEL RECONeixEMENT
DE LA UNITAT DE LA LLENGUA
CATALANA**

BARCELONA, 29 DE MAIG DE 1996

El 29 de maig de 1996, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, se celebrà un acte acadèmic pel reconeixement de la unitat de la llengua catalana. En l'esmentat acte van intervenir Giuseppe Tavani, catedràtic de la Universitat de La Sapienza, de Roma; José Antonio Pascual, catedràtic de la Universitat de Salamanca; el president de l'Institut d'Estudis Catalans, Manuel Castellet, i els rectors de les universitats que constitueixen l'Institut Joan Lluís Vives. En aquest acte se signà el document següent:

Pel reconeixement de la unitat de la llengua catalana

10

Davant les diferents manifestacions entorn de la unitat de la llengua catalana que s'han produït recentment, i a l'inici d'una nova situació política a l'Estat espanyol, els sotasignats volem manifestar públicament la convicció que en qüestions de llengua és convenient que l'acció política estigui d'acord amb el coneixement científic. En conseqüència, demanem al Govern de l'Estat i als de les comunitats autònomes implicades un reconeixement de la unitat de la llengua catalana, que estén el seu territori de Salses a Guardamar de Segura i de Fraga a Maó i l'Alguer, amb les conseqüències d'ordre pràctic que se'n deriven raonablement. En aquest sentit, volem destacar:

— la necessitat d'establir formes de col·laboració intercomunitària que permetin dotar de coherència els diversos processos de normalització, a fi d'aconseguir la integració i la cohesió de la comunitat lingüística. Això, sens perjudici de la denominació de *valencià* que rep també la llengua catalana al País Valencià;

— la necessitat de mantenir una sola normativa lingüística per a la varietat escrita que integri aportacions del valencià i de les modalitats illenques, com ha estat pràctica habitual de l'Institut d'Estudis Catalans i de totes les univer-

sitats. Qualsevol atemptat contra aquesta necessitat s'hauria de considerar com una mancança del respecte i la protecció de què han d'ésser objecte totes les llengües de l'Estat segons l'article 3.3 de la Constitució espanyola. Així mateix, entenent que la preservació i la promoció de les diverses llengües territorials són també una qüestió d'estat, els sotasignats demanem al Govern espanyol i al Congrés dels Diputats que, d'acord amb les comunitats autònomes implicades, emprenguin les iniciatives necessàries perquè el reconeixement de la unitat de la llengua catalana i el referent legal normatiu siguin recollits en el corpus jurídic de manera inequívoca i amb caràcter fonamental.

**SOBRE L'ETIQUETATGE
EN CATALÀ**

BARCELONA, 21 D'OCTUBRE DE 1996

Declaració elaborada per la Societat Catalana d'Estudis Jurídics i aprovada pel Ple de l'Institut d'Estudis Catalans en la sessió del dia 21 d'octubre de 1996, sobre la Sentència del Tribunal Constitucional del 19 de setembre de 1996.

L'Institut d'Estudis Catalans ha vist la Sentència del Tribunal Constitucional del 19 de setembre de 1996, dictada amb els vots particulars de dos dels seus components, que resol el conflicte positiu de competència interposat per la Generalitat de Catalunya contra l'article 19 del Reial decret 1122/1988, del 23 de setembre, en què s'imposava l'ús obligatori de la llengua castellana en l'etiquetatge de productes alimentaris. El Ple de l'Institut entén que el contingut de la Sentència posa en dubte el cos normatiu constitucional que garanteix l'efectivitat de la declaració d'oficialitat del català i en definitiva els drets lingüístics del nostre poble.

I. OFICIALITAT DEL CATALÀ

L'Institut d'Estudis Catalans entén que la Sentència oblida o ignora conceptes jurídics bàsics com ara *llengua oficial* i *llengua pròpia*, que són claus per a resoldre el conflicte que es plantejava.

Segons l'article 3 de la Constitució espanyola, el castellà és l'idioma oficial de l'Estat i les altres llengües són també oficials a les respectives comunitats autònomes, d'acord amb els estatuts respectius. D'altra banda, segons l'article 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, la llengua pròpia de Catalunya és el català i l'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol.

L'Estatut, d'acord amb la Constitució, declara oficial el català al territori de Catalunya, i els estatuts respectius a València i a les Illes Balears. Ho és en el mateix nivell i condició jurídica que té el castellà i té plens efectes i validesa,

tant si és en relació amb l'Administració com entre particulars, a tots els territoris en què és oficial. Per tant, cada una de les dues llengües oficials pot ser utilitzada vàlidament sense que calgui emprar paral·lelament l'altra. Aquest és, en definitiva, el contingut de la declaració de la doble oficialitat.

En la Sentència del 23 de desembre de 1994, el mateix Tribunal donà contingut al fet que el català sigui declarat per l'Estatut com la llengua pròpia de Catalunya. D'això deduí la idoneïtat que la Generalitat, en compliment de la Llei de normalització, establís que el català fos la llengua vehicular de l'ensenyament primari, respectant el coneixement que tots els ciutadans han de tenir de les dues llengües oficials a la fi del cicle d'ensenyament. Aquesta atribució de llengua pròpia ressalta més palesament, si es vol, la plenitud jurídica que li dona la condició de llengua oficial.

En declarar constitucional l'exigència de l'ús preceptiu del castellà en les etiquetes dels productes alimentaris, el Tribunal nega el caràcter oficial de la llengua catalana, ja que l'oficialitat d'una llengua no vol dir altra cosa que aquesta pugui ser utilitzada per les institucions i els ciutadans amb plens efectes jurídics, cosa que va establir el mateix Tribunal en la Sentència 82/1986, del 26 de juny.

El Decret de l'Estat, en imposar la necessitat de l'ús del castellà, a part de distorsionar el fet de l'oficialitat del català, pressuposa crear una situació de discriminació lingüística envers la nostra llengua. Amb aquesta norma ha interferit negativament en les diverses nacionalitats de l'Estat amb llengua pròpia pel fet d'imposar un decret que només tindria sentit en un estat unilingüístic, però no en el nostre, on són oficials diverses llengües amb situacions sociolingüístiques i processos normalitzadors diferents. El Decret és en tots els casos una vulneració del caràcter oficial d'aquestes llengües i específicament del mandat de foment i protecció que li dona l'article 3.3 de la Constitució.

Resolucions com la que ha estat objecte de recurs no porten, d'altra banda, cap dels beneficis amb què s'han intentat justificar, ans al contrari, causen un perjudici evident en un àmbit on la presència de la llengua catalana és feble, i —el fet més important— contradiuen l'Estatut i la Llei de normalització establerta pel Parlament de Catalunya. En aquest sentit, és fonamental garantir la facultat de les institucions de Catalunya per a l'establiment del procés de normalització que garanteixi l'efectivitat definitiva de la igualtat jurídica d'ambdues llengües.

Hem de denunciar també altres normes dictades per l'Estat en aquesta mateixa direcció, com ara el Reglament del Registre Mercantil (Reial decret 1784/1996, del 19 de juliol), i d'altres, que són una mostra de l'actitud de l'Estat, que no té present l'oficialitat de la nostra llengua, ja que, com en el present cas, li és negada de pla aquest caràcter. Això suposa, en definitiva, ignorar la declaració constitucional i estatutària.

No és bo ni podem comprendre que, després de quinze anys de l'aprovació de l'Estatut, encara es posi en dubte periòdicament que la llengua catalana és la llengua pròpia de Catalunya i com a tal és cooficial amb el castellà amb els mateixos efectes jurídics. Continuar així és mantenir la nostra llengua en una situació de permanent inestabilitat jurídica que en cap cas afavoreix el procés de normalització.

II. LA COMPETÈNCIA DE LA GENERALITAT EN LA NORMALITZACIÓ DE LA LLENGUA

L'article 3.3 de l'Estatut atribueix a la Generalitat la competència de garantir l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, i assegurar-ne el coneixement, creant les condicions que permetin arribar a la igualtat plena quant als drets i deures dels

ciutadans. Aquest mandat és el que es va desenvolupar amb la Llei de normalització i les altres disposicions que se'n deriven. És a dir, que la Generalitat té atribuïda la competència del procés normalitzador en dos vessants; primer, per a l'establiment del marc jurídic que garanteixi la condició d'oficials d'ambdues llengües i, en segon lloc, per a assegurar-ne el coneixement per part dels ciutadans i, en definitiva, garantir la igualtat de drets i deures de tots els ciutadans de Catalunya.

A més, l'apartat 3 de l'article 3 de la Constitució declara que la riquesa de les diverses modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció. És a dir que l'Estat i la resta d'institucions públiques tenen en la pròpia actuació el mandat específic de fomentar la protecció i el respecte d'aquest patrimoni cultural. Tampoc aquest mandat no s'ha tingut en compte en aquesta Sentència.

El Tribunal Constitucional ha reconegut que el Govern de Catalunya té el mandat de fer les accions adreçades a determinar l'abast i efectivitat de la cooficialitat de les llengües a Catalunya, en concret en la Sentència 74/1989, del 24 d'abril, en la qual s'admet aquesta competència, fins i tot, en l'àmbit de competència exclusiva estatal.

Per això és paradoxal que ara el Tribunal Constitucional ignori aquesta jurisprudència i admeti la competència de l'Estat de legislar sobre l'àmbit lingüístic, fins i tot en un sentit contrari a l'establert per l'Estatut i per la Llei de normalització que el desenvolupa.

Admetre la constitucionalitat d'exigir l'ús obligatori del castellà vol dir no reconèixer la plena validesa dels actes fets en català i sí els fets únicament en castellà. Dit d'una altra manera: restableix un concepte d'oficialitat asimètrica que no és admissible, ja que en si mateix porta la negació del caràcter oficial del català.

III. NORMATIVA EUROPEA

L'IEC no entén tampoc per què, sense cap mena de justificació, en aquesta Sentència el Tribunal ha deixat de banda la normativa dictada per la Unió Europea sobre aquesta matèria i en concret la Directriu 79/112 CEE. Aquesta s'ha d'aplicar preceptivament, tal com estableixen els tractats de la CEE i en concret l'article 98 de la Constitució. Per aquest motiu, l'article 19 del decret objecte del recurs, que va ser dictat aparentment en compliment d'aquesta Directriu, la contradiu i, per tant, no és vàlid ni aplicable, ja que ignora una norma superior.

L'article 14 d'aquesta Directriu diu que no es podrà prohibir la venda de productes en un determinat territori si les normes bàsiques obligatòries estan redactades en una llengua intel·ligible. En aquest sentit, no hi ha dubte que el català és una llengua intel·ligible, de la mateixa manera que ho és el castellà, com ho seria també una altra llengua romànica propera. Tinguem present que aquestes normes fan referència a dades relatives a productes amb noms tècnics o bé dades numèriques, com el pes, la proporció dels components o bé la data de caducitat.

Incomprensiblement, el Tribunal tampoc no s'ha atingut a les sentències dictades recentment pel Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees, cosa que havia de fer de manera preceptiva. Per tal motiu, aquesta omisió voluntària posa en dubte de manera seriosa l'efectivitat pràctica de la Sentència, com assenyalava un dels vots particulars.

D'altra banda, cal fer palès que ni el legislador ni el Tribunal han tingut en compte la Resolució del Parlament europeu del 30 d'octubre de 1987, que, en l'article 8, apartat tercer, insta els estats a vetllar per la utilització de les llengües regionals i minoritàries en la informació dels consumidors i en l'etiquetatge dels productes. No han tingut en

compte tampoc el que disposa el Tractat de Maastricht en l'article 128.

IV. LA INTERPRETACIÓ DE LES LLEIS BÀSIQUES

El Tribunal Constitucional ha anat ampliant el concepte i abast de *lleï de bases* fins al punt paradoxal d'admetre el caràcter de norma bàsica d'un reglament que, com el que és objecte del recurs, desenvolupa una llei que no té aquesta condició. Així es contradiu amb el principi exposat reiteradament i en la Sentència del 19 d'abril de 1988, on estableix que la definició del que és bàsic no ha de quedar a la lliure disposició de l'Estat, en evitació que es pugui deixar sense contingut o inconstitucionalment retalli les competències autonòmiques. En aquesta mateixa Sentència es declarava també que el desenvolupament de matèries bàsiques per decret era admissible en el període constituent, però no en la situació actual.

El caràcter expansiu de les normes bàsiques les transforma de fet, com en aquest cas, en reglaments extremament detallats que deixen en no res les competències establertes en l'Estatut amb caràcter ampli de legislació o d'execució, les quals resten en la pràctica com a competències purament administratives. Hem de sumar encara a aquest efecte soscaador de l'àmbit competencial de l'Estatut els nous conceptes establerts pel Tribunal Constitucional, com ara les competències concurrents.

Ací el Tribunal Constitucional no actua veritablement com a òrgan interpretador de l'equilibri de poders definits en el marc constitucional, sinó que de fet secunda l'Estat en la seva desconfiança permanent envers el Govern de Catalunya, al qual esgarrapa competències sistemàticament. O, si es vol, posa en qüestió permanent el seu marc competencial definit en l'Estatut.

Hem de posar en evidència el joc paradoxal produït entre l'Estat i el Tribunal Constitucional des que aquest, en la Sentència 69/1988, del 19 d'abril, declarà constitucional el Decret sobre etiquetatge de la Generalitat de Catalunya —Decret 389/1983, del 15 de setembre—, dictat excloent de l'aplicació a Catalunya una norma de l'Estat literalment igual a la que ara es declara aplicable. El Tribunal declarà la constitucionalitat del Decret català, en apreciar que era competència exclusiva de la Generalitat la informació dels consumidors (article 12.1.5 EAC), i establí que, per aquest motiu, aquella norma no era aplicable a Catalunya.

Poc temps després, l'Estat, el 23 de desembre de 1988, dictà el Reial decret 1122/1988 impugnat, amb el mateix contingut que el primer, i el designà com a bàsic. Ara el Tribunal Constitucional s'oblida de la primitiva sentència i es contradiu en deixar de banda la competència exclusiva de la Generalitat en informació del consumidor, i defineix la competència com de sanitat per a justificar la declaració de norma bàsica en un decret, sense cap garantia juridicoconstitucional.

Vistos els raonaments exposats, l'Institut d'Estudis Catalans emet les conclusions següents:

1. D'acord amb la normativa europea aplicable preferentment al Reial decret 1122/1988, la distribució de productes alimentaris etiquetats en català a Catalunya és perfectament legal en tant que es realitza en una llengua fàcilment intel·ligible.
2. Essent la llengua catalana oficial i pròpia de Catalunya, l'etiquetatge en català a Catalunya, així com tota mena d'actuacions oficials o privades fetes únicament en català, és plenament vàlid i té plens efectes jurídics.
3. La competència per a determinar l'abast i l'efectivitat de l'oficialitat del català i del castellà a Catalunya

correspon al Parlament i al Govern de Catalunya, d'acord amb l'article 3 de la Constitució i amb l'Estatut d'autonomia de Catalunya.

4. L'Estat hauria de retirar el caràcter de norma bàsica del Decret objecte del recurs i de les normes sobre l'ús de les llengües oficials, i la Generalitat de Catalunya hauria de dictar una norma adient que fes efectiu l'ús del català en l'etiquetatge.

5. El Parlament i el Govern de Catalunya haurien de desenvolupar l'article 26 i les altres disposicions del capítol IV de l'Estatut del consumidor (Llei 3/1993, del 5 de març) per a garantir la presència del català en aquest àmbit, a fi que els ciutadans hi puguin exercir el dret d'ús de la llengua catalana.

DECLARACIÓ DE VALÈNCIA
SOBRE ELS DRETS
DE LES LLENGÜES CATALANA,
BASCA I GALLEGA

VALÈNCIA, 24 D'ABRIL DE 1999

Reunides a la ciutat de València, el dia 24 d'abril de 1999, en commemoració de la diada del Vint-i-cinc d'Abril les representacions de l'Institut d'Estudis Catalans, d'Euskaltzaindia i de la Real Academia Galega, institucions amb competència normativa sobre les llengües catalana, basca i gallega, respectivament, i actuant dins els límits de les nostres atribucions, constatem:

PRIMER. Totes tres institucions són les entitats de referència lingüística de les respectives llengües i les úniques amb competència normativitzadora arreu dels territoris que aquestes llengües abracen i per al conjunt de les respectives comunitats lingüístiques.

SEGON. La Declaració Universal dels Drets Humans afirma «la fe en els drets humans fonamentals, en la dignitat i en la vàlua de la persona humana i en la igualtat dels drets d'homes i dones». L'esmentada Declaració, en l'article 2, estableix que «tothom té tots els drets i totes les llibertats» sense distinció de llengua, entre altres signes d'identitat i de condicions.

TERCER. La Declaració Universal de Drets Lingüístics, que completa l'esmentada Declaració Universal dels Drets Humans, parteix del principi que els drets lingüístics són alhora individuals i col·lectius, i, per això, estableix les comunitats lingüístiques com a subjectes de drets. Així, la declaració considera inadmissibles les discriminacions contra les comunitats lingüístiques basades en criteris com llur grau de sobirania política, llur situació social, econòmica o en qualsevol altre criteri (article 10). Ensenms, la mateixa declaració estableix que «totes les llengües son l'expressió d'una identitat col·lectiva i d'una manera distinta de percebre i de descriure la realitat. Per tant, han de poder gaudir de les condicions necessàries per al seu desenvolupament en totes les seves funcions» (article 7).

QUART. La Constitució de 1978 i els estatuts d'autonomia van possibilitar el reconeixement de les nostres llengües.

Nogensmenys, alguns articles que tracten de llur consideració legal estableixen una asimetria, quant als drets i deures lingüístics, entre ciutadans d'adscripció lingüística diferent. L'experiència posterior ha mostrat els efectes nocius d'aquesta consideració, per tal com no ha permès el ple desenvolupament de les llengües, enteses sempre com a patrimoni del conjunt de ciutadans que les parlen, per damunt de les divisions administratives.

Les autoritats estatals no s'han preocupat de la inclusió de les nostres llengües en els sistemes educatius de les altres demarcacions administratives ni tampoc de llur promoció exterior. D'altra banda, s'han mostrat insensibles davant la situació dramàtica de l'èuscar i del català als departaments dels Pirineus Atlàntics i dels Pirineus Orientals, respectivament. Aquesta situació vulnera la lletra i l'esperit de les declaracions abans esmentades.

CINQUÈ. Som conscients que la normalització de les nostres llengües no serà el resultat únicament de l'acció institucional, sinó també de la voluntat i de l'actuació responsable de les nostres comunitats i dels membres que les configuren. Tanmateix, l'exercici de llurs responsabilitats s'ha de veure afavorit per l'establiment d'un marc jurídic i d'una acció política que el permeti sense entrebancs i l'estimuli tant com serà possible, en benefici de la igualtat de drets civils i d'una convivència cívica duradora.

Per tot això, proposem a les diverses instàncies polítiques —autonòmiques, estatals i europees— que prenguin les mesures que comportin, d'una manera explícita i eficaç:

1. El reconeixement formal, tant estatal com transfronterer, de les tres institucions sotassignades com les entitats amb competència normativa i com a agents en el procés de normalització coordinada de les respectives llengües, amb les atribucions que en deriven i per a la totalitat de l'àmbit lin-

güístic territorial, superant les divisions polítiques i administratives establertes.

2. Un marc jurídic per a aquestes llengües que garanteixi, tant en l'àmbit autonòmic com estatal, tant a la Unió Europea com en el concert internacional, un reconeixement ple en condicions d'igualtat amb altres llengües oficials d'estat.

3. Un compromís seriós dels estats en una política activa de normalització i promoció de les llengües de les diverses nacionalitats que els integren.

4. L'adhesió dels estats i els organismes internacionals a la Declaració Universal de Drets Lingüístics, com a garantia del respecte a les comunitats lingüístiques i als drets dels ciutadans.

5. El disseny i l'execució, de comú acord amb les comunitats afectades, d'una política que garanteixi el respecte efectiu a les persones i a les comunitats lingüístiques reals, més enllà dels límits que imposen les fronteres polítiques i administratives, com ja s'esdevé a altres països d'Europa.

**DECLARACIÓ SOBRE UN
PROJECTE DE MODIFICACIÓ
DELS CURRÍCULUMS DE
L'ASSIGNATURA *VALENCIÀ,*
LLENGUA I LITERATURA
QUE CORRESPON A ESO
I AL BATXILLERAT**

BARCELONA, 13 DE SETEMBRE DE 2001

Davant la notícia publicada als mitjans sobre un projecte de modificació dels currículums de l'assignatura *valencià, llengua i literatura* que correspon a ESO i al batxillerat, el Consell Permanent de l'Institut d'Estudis Catalans, reunit en sessió ordinària el dia 13 de setembre de 2001, ha aprovat la declaració següent:

1. És comprensible que la formació escolar posi un èmfasi especial en la realitat lingüística i cultural de l'entorn geogràfic més proper.

2. L'Institut d'Estudis Catalans creu, tanmateix, que no és admissible que aquest fet impedeixi el coneixement suficient de la realitat del conjunt del domini lingüístic.

3. L'Institut d'Estudis Catalans pensa que cap perfil curricular que no tingui en compte el conjunt de tot l'àmbit lingüístic i literari suposa excloure personalitats rellevants de la nostra literatura solament pel fet de no haver nascut a les terres valencianes.

4. L'Institut d'Estudis Catalans considera, doncs, totalment injustificada i negativa la pretesa modificació dels continguts curriculars vigents de les assignatures de valencià.

5. L'Institut d'Estudis Catalans pensa que l'elaboració de qualsevol projecte, especialment de la transcendència de l'esmentat suara, el qual condiciona la formació escolar, ha de comptar amb l'opinió i la participació activa de tots els sectors professionals competents implicats per tal de tenir el consens imprescindible.

LA LENGUA CATALANA A LA UNIÓ EUROPEA

BARCELONA, 8 D'ABRIL DE 2002

Manifest aprovat pel Ple de l'Institut d'Estudis Catalans el 8 d'abril de 2002.

I. EL SENTIT DE LA UNIÓ EUROPEA

1. Des del seu origen, la Unió Europea (UE) ha aplicat una política lingüística fonamentada en el reconeixement plural i igualitari de la diversitat lingüística en el si de les seves institucions. Els tractats de la UE són clars i inequívocs quant a aquest reconeixement. L'article 22 de la Carta de Drets Fonamentals declara específicament i explícitament el respecte a la pluralitat lingüística, que hi és ressaltada com una riquesa que cal mantenir i envigorir.

2. La creació d'un marc social, polític, administratiu i econòmic que abraci els països del Vell Continent és viable en la mesura que suposi el respecte més estricte i rigorós a la diversitat lingüísticocultural de cadascun d'aquests països, basat en la solidaritat entre les parts.

3. La marginació o el menysteniment de qualsevol idioma comportaria una lesió, inacceptable des de cap punt de vista, de la integritat de tots els pobles que constitueixen la UE.

4. Tot i que és comprensible la voluntat de la UE d'establir un nombre reduït de llengües franques i que el criteri de selecció es basi en factors demogràfics i polítics, fóra del tot rebutjable que aquesta solució pragmàtica induís a discriminar llengües i cultures. Totes mereixen la mateixa consideració, al marge de qüestions quantitatives.

5. Altrament, si hom es basa en criteris d'ordre polític, no pot sinó caure en una actitud inexcusablement injusta, que comporta la prepotència d'uns territoris i de llurs llengües damunt els altres, i la manca de tractament igualitari, és a dir, democràtic, de la varietat dels països. Les ciències

humanes i socials consideren unànimement que ni cap llengua ni cap cultura són superiors a cap altres.

II. LA LLENGUA CATALANA EN EL CONTEXT DE LA UNIÓ EUROPEA

1. D'antuvi, és deplorable que la llengua catalana no tingui caràcter oficial sense restriccions a la UE, tot i que és parlada a tres dels estats membres: l'espanyol, el francès i l'italià.

2. La pròxima incorporació de nous estats com a membres de la UE implicarà l'acollença en el seu si d'un bon nombre de noves llengües oficials.

3. Per bé que no hi ha res a objectar a l'atorgament de la condició d'oficialitat a aquests idiomes, sí que és condemnable la negativa a reconèixer aquesta oficialitat a la llengua catalana.

4. La transcendència de les llengües no es pot mesurar amb arguments quantitativs, si no és des d'una visió centrada en la voluntat de domini dels uns sobre els altres. Tampoc no es pot valorar amb arguments polítics: un principi fonamental de respecte als drets humans és que totes les llengües i totes les cultures constitueixen igualitàriament el patrimoni de la humanitat.

5. Tanmateix, no és sobrer remarcar algunes característiques històriques, demogràfiques i jurídiques de la llengua catalana.

5.1. Entre les noves llengües que tindran carta d'oficialitat a la UE, solament el polonès, el romanès i l'hongarès superen el català en nombre de parlants; l'eslovac, el lituà, el letó, l'eslovè, l'estonià i el maltès són idiomes propis de països que tenen menys de sis milions d'habitants.

5.2. Si s'ordenava el català entre les onze llengües oficials de la UE d'acord amb el nombre d'habitants de les

àrees geogràfiques on són pròpies, ocuparia la setena posició.

5.3. Pel que fa al nombre d'usuaris, la llengua catalana és equiparable al suec, al grec i al portuguès, i supera el danès i el finès. Entre totes les llengües denominades «regionals», el català és l'única llengua parlada per més de set milions de persones.

5.4. La llengua catalana posseeix una varietat estàndard unificada, amb una normativa gramatical, lèxica i terminològica sòlida i reconeguda per tots els parlants.

5.5. Des de l'any 1907 la llengua catalana disposa d'una acadèmia: l'Institut d'Estudis Catalans.

5.6. Fora de l'àmbit estricte dels territoris on és la llengua pròpia, el català s'enseny a setanta-sis universitats d'Europa i d'Amèrica.

5.7. Com a demostració que és una llengua adaptada a la societat actual, disposa de nombrosos mitjans de comunicació (canals de televisió i emissores de ràdio) i és la dinovena llengua del món amb més presència a l'espai cibernètic d'Internet.

5.8. Des del punt de vista historicocultural, el català és una llengua romànica, els orígens de la qual es remunten al segle IX.

5.9. Catalunya, a l'època medieval, fou una nació independent, que tenia com a llengua oficial el català; solament la coerció i, fins i tot, la repressió politicoculturals de determinats règims de govern als segles XVIII-XX li negaren aquesta condició.

5.10. La literatura en llengua catalana ha donat autors de renom internacional, com ara Ramon Llull, Ausiàs March, Bernat Metge, Joanot Martorell, Jacint Verdaguer, Carles Riba, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu, etc.

6. Així doncs, solament el fet que els territoris de llengua i cultura catalanes no tinguin un estat propi és el pretext perquè es negui l'oficialitat del català en el si de la UE.

7. Aquesta actitud és inadmissible, perquè la nova Europa no ha d'ésser exclusivament la dels estats, sinó, sense excepció, la de tots els pobles que la configuren.

8. Altrament, el criteri d'haver de tenir estat propi com a pas previ per al reconeixement de l'oficialitat de les llengües no tan sols és obsolet, sinó sobretot injust, perquè implica l'escapçament del patrimoni europeu amb un argument que no té res a veure amb la salvaguarda de la diversitat com a riquesa del Vell Continent.

9. L'arbitrarietat d'aquest criteri és palesa si hom té en compte que Andorra és un estat sobirà que té la llengua catalana com a única llengua oficial.

III. L'ACTITUD DE L'ESTAT ESPANYOL RESPECTE AL RECONeixEMENT DE L'OFICIALITAT DE LA LLENGUA CATALANA A LA UE

33

1. Dels tres estats membres de la UE on és parlada la llengua catalana, només a l'Estat espanyol té el reconeixement de llengua oficial en algunes de les seves comunitats autònomes. Aquesta situació li atribueix una responsabilitat més gran pel que fa a la promoció externa d'aquesta llengua.

2. La Constitució espanyola del 1978 fa un reconeixement explícit de la pluralitat lingüística existent a l'interior de l'Estat, i els diversos estatuts d'autonomia i altres lleis emanades dels parlaments autonòmics fixen un règim de cooficialitat territorial per a les llengües de les nacionalitats.

3. No obstant això, el Govern de l'Estat espanyol no fa res per promoure el reconeixement de l'oficialitat a la UE de cap llengua que no sigui la castellana i cerca permanentment els mitjans per tal de frenar qualsevol iniciativa que s'oposi a la seva voluntat. Aquesta actitud és contrària, no

solament als principis democràtics d'igualtat, sinó també a la lletra de la Constitució espanyola.

4. Aquest capteniment de l'Estat espanyol ha de provocar, sens dubte, perplexitat entre els membres de la UE, si més no, en el sentit de discernir-hi l'oposició entre allò que desitja el Govern d'Espanya i allò que, en canvi, manifesta una comunitat quant a la consideració de la llengua pròpia.

5. Cap estat democràtic no té el dret de desdenyar la llengua i la cultura d'una comunitat, i molt menys té el dret d'estendre'n un menysteniment més enllà de les seves fronteres; ans al contrari, té l'obligació de defensar íntegrament i igualitàriament el patrimoni lingüísticocultural dels territoris que el componen.

IV. CONCLUSIONS

34

Tenint en compte les reflexions plantejades en aquest text, el Ple de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), en la sessió ordinària del 8 d'abril de 2002, aprova per unanimitat les conclusions següents:

1. D'acord amb les funcions establertes en els seus Estatuts, l'IEC té el deure ineludible de denunciar i de procurar impedir qualsevol situació que fereixi o amenaci la integritat de la llengua catalana i, doncs, la seva consideració igualitària com a llengua de cultura.

2. Aquest deure és singularment reforçat pel reconeixement de la institució i de les seves funcions pel Reial decret 3118/1976, del 26 de novembre.

3. L'IEC considera greu l'actitud del Govern espanyol de no promoure l'atorgament del caràcter oficial a la llengua catalana per part de la UE.

4. Resulta com a mínim estrany que el govern d'un estat no promogui el dret a l'oficialitat d'una llengua dels

seus territoris, com una aportació essencial més al patrimoni lingüísticocultural d'Europa, o no doni suport a les iniciatives que tenen aquest objectiu.

5. L'IEC insta el Govern de l'Estat espanyol a remoure els obstacles que dificulten el reconeixement de l'oficialitat de la llengua catalana a la UE, a abandonar definitivament qualsevol posició que en pugui provocar la marginació i a adoptar la defensa de la diversitat lingüísticocultural dels seus territoris, com a patrimoni de la humanitat. L'IEC considera que aquesta és una incumbència constitucional i moral del Govern de l'Estat espanyol.

6. L'IEC reclama al Parlament i al Govern de la Generalitat de Catalunya, al Parlament i al Govern de les Illes Balears, i a les Corts i al Govern de la Generalitat Valenciana que se solidaritzin activament amb aquestes peticions i que actuïn políticament prop del Govern espanyol, prop de les institucions de la UE i prop dels ciutadans i les ciutadanes per tal que s'accepti l'oficialitat plena de la llengua catalana en el si de la UE.

7. Semblantment, l'IEC demana també que, des del Congrés dels Diputats i des del Senat de l'Estat espanyol, s'adoptin posicions inequívokes a favor de l'oficialitat de ple dret de la llengua catalana a la UE.

8. L'IEC s'adreça al Parlament Europeu i a la Comissió Europea perquè iniciïn els processos conduents al reconeixement del català com a llengua oficial de la UE.

9. Així mateix, l'IEC requereix de totes les institucions nacionals, estatals i internacionals, especialment de les europees, dels àmbits acadèmic, cultural i polític, la solidaritat amb les reivindicacions suara expressades.

10. L'IEC reclama, en definitiva, amb la fermesa que atorguen les consideracions més elementals quant al tractament just i democràtic de la diversitat lingüísticocultural, que la llengua catalana esdevingui, sense més dilacions i de ple dret, llengua oficial de la UE.

DECLARACIÓ
SOBRE EL SISTEMA
DE CLASSIFICACIÓ
DE LA BIBLIOTECA NACIONAL

BARCELONA, 16 DE DESEMBRE DE 2002

El Ple de l'Institut d'Estudis Catalans, reunit en sessió ordinària el dia 16 de desembre de 2002, manifesta unànimement que el sistema de classificació de la Biblioteca Nacional, amb seu a Madrid, segons el qual se separen les obres escrites en la mateixa llengua sota la denominació de *balear* (*bal*), *català* (*cat*) i *valencià* (*val*), va palesament en contra de la realitat científica elemental, explicada pels filòlegs i lingüistes d'arreu del món, que sosté que les tres variants esmentades ho són d'un únic idioma.

Entén que una decisió com aquesta, que nega l'evidència indiscutible per als especialistes, és, a més, contradictòria amb la classificació internacional de l'IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions) i amb la manera de procedir de la mateixa Biblioteca Nacional amb altres llengües (per exemple, no diferencia com a llengües distintes el mexicà, l'argentí, el cubà, l'andalús, etcètera, respecte a l'espanyol o castellà), i, consegüentment, desprestigia una institució d'altíssima dignitat.

El Ple de l'Institut d'Estudis Catalans confia que, en benefici de la Biblioteca Nacional i per respecte a l'objectivitat científica, es rectifiqui aquesta determinació i que s'imposin els criteris exclusivament filològics i lingüístics, que no poden ésser substituïts per altres, de cap mena que siguin.

DECLARACIÓ
SOBRE LES TITULACIONS
DE LLENGUA CATALANA
A LES ESCOLES OFICIALS
D'IDIOMES

BARCELONA, 15 DE DESEMBRE DE 2003

1. El Ple de l'Institut d'Estudis Catalans, reunit a Barcelona el dia 15 de desembre de 2003, expressa la seva perplexitat davant l'acord pres per la Comissió d'Ordenació Acadèmica del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport del Govern espanyol segons el qual l'actual ensenyament de la nostra llengua serà dividit per decret en dues titulacions distintes, sota els noms de *català* i *valencià*, a totes les escoles oficials d'idiomes.

2. L'Institut no pot entendre que el Govern espanyol vulgui prendre un acord en contra de la Real Academia Española i de tota la comunitat científica internacional, que reconeix explícitament que *català* i *valencià* són denominacions d'una mateixa llengua, i en contra també de la doctrina del Tribunal Constitucional (Sentència 75/1997, publicada al BOE núm. 212, del 21.5.1997).

3. L'Institut, en la responsabilitat que li confereix ser la més alta autoritat científica pel que fa a la llengua catalana, actua sempre per damunt de la política i al marge de partidismes. Per tant, l'Institut, com a custodi de la integritat lingüística, expressa el seu rebuig total a la intenció del Govern espanyol de dividir la llengua catalana.

4. L'Institut constata que, en virtut d'aquesta proposta de la dita Comissió, la nostra llengua, compartida amb ciutadans de diversos estats europeus, pateix un atemptat més contra la seva unitat i integritat.

5. L'Institut d'Estudis Catalans manifesta la seva protesta més enèrgica per aquest nou intent de socavar la unitat i la integritat de la nostra llengua i se solidaritza amb les declaracions fetes per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i per la Xarxa d'Universitats Institut Joan Lluís Vives en relació amb el susdit acord.

6. L'Institut demana al Govern espanyol que retiri la proposta de l'esmentada Comissió ministerial, la qual no obeeix a cap criteri científic ni docent, perquè només crea un

perniciós enfrontament i conflicte, i perquè, en cas que prosperés, no podria ser interpretada d'una altra manera que com un atac deliberat a la nostra llengua.

**DE LA UNITAT
I LA DENOMINACIÓ
DE LA LLENGUA CATALANA**

BARCELONA, 16 DE SETEMBRE DE 2004

El Consell Permanent de l'Institut d'Estudis Catalans ha conegut amb sorpresa i preocupació les declaracions fetes pel ministre d'Afers Exteriors del Govern espanyol, senyor Miguel Ángel Moratinos, pel que fa al reconeixement de les llengües de l'Estat com a llengües oficials de la Unió Europea. El senyor Moratinos expressa el desig que, ensems amb el català, també ho sigui el valencià.

El Consell Permanent de l'IEC vol fer avinent al Govern espanyol que el català i el valencià són una sola llengua. Repetidament això ho ha reconegut el Tribunal Constitucional espanyol. Així mateix, tota la comunitat científica internacional ho reconeix explícitament. Finalment, totes les fonts lexicogràfiques de prestigi, d'arreu del món, descriuen el valencià i el català com a una i la mateixa llengua.

En conseqüència, el Consell Permanent de l'IEC considera que la iniciativa de sol·licitar l'admissió del català i del valencià com a llengües diferenciades contribueix a la confusió i a l'afebliment respecte a la llengua compartida, en les seves diverses modalitats, per milions de ciutadans de territoris ben diversos.

Pel que fa a la seva denominació, constatem que està resolta satisfactòriament per totes les parts i que replantejar-la suposaria generar un problema fals. El *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC defineix *valencià* en els termes següents: «Al País Valencià, llengua catalana», amb la qual cosa ratifica en una accepció més clara allò que diu el *Diccionario de la lengua española* de la RAE en l'entrada *valenciano*.

L'ÚS SOCIAL

DE LA LLENGUA CATALANA

BARCELONA, 21 D'OCTUBRE DE 2004

Conscient de la seva responsabilitat en allò que afecta la normativa i la normalització de la llengua catalana, l'Institut d'Estudis Catalans ha cregut oportú fer públiques algunes consideracions que ajudin a ponderar adequadament la situació de la nostra llengua pel que fa al seu ús social, a identificar els problemes amb què s'enfronta i a esperonar l'estudi i l'execució de les solucions més adients.

1. UN BALANÇ DE L'ÚS DEL CATALÀ DURANT EL SEGLE XX

1.1. *Un segle de trasbalsos*

La nostra societat i la seva llengua s'han vist afectades per les grans transformacions que han sacsejat totes les societats del nostre entorn, com ara la urbanització i els grans desplaçaments de població, la industrialització, el desenvolupament científic i tecnològic, la terciarització, l'auge del turisme, l'aparició de nous mitjans de comunicació, l'escolarització i l'alfabetització generalitzades, l'increment exponencial de la mobilitat, l'aparició de la societat de consum, el desenvolupament progressiu de l'Estat de benestar, la modificació de l'estructura familiar i dels rols socials de dones i homes, infants, adults i gent gran, i la nova immigració. Totes aquestes transformacions han generat, arreu del món occidental, canvis lingüístics de grans dimensions: una part del patrimoni lingüístic més lligat al món rural tradicional ha reculat, probablement d'una manera irreversible, i, alhora, hom ha vist aparèixer noves varietats i maneres de comunicar lligades als contextos socials i interactius, com ara nous etnolectes o registres propis dels mitjans de comunicació.

L'evolució lingüística és consubstancial amb qualsevol idioma, per més que sovint els seus protagonistes la percebin negativament. L'abast i la direcció de les transformacions

experimentades en el si de la comunitat catalanòfona s'expliquen en bona part en el marc de les polítiques desenvolupades pels diferents estats en què aquesta es reparteix. Unes polítiques que, amb comptadíssimes excepcions, han perseguit obertament fer desaparèixer el català i substituir-lo per les diferents llengües estatals hegemòniques. Aquestes polítiques han estat desenvolupades —sovint— en contextos de manca de democràcia i de canvi demogràfic, factors que han privat els catalanoparlants d'exercir plenament els drets lingüístics i d'oposar-se d'una manera efectiva a les pressions constants dels diferents poders estatals. Aquestes polítiques venien de temps enrere, però és a partir del segle XIX i sobretot del XX que s'han pogut servir de les eines més eficaces per a assolir els seus objectius —com ara uns aparells estatals desenvolupats, l'escolarització, el control dels mitjans de comunicació o la intervenció en la vida econòmica; unes eines emprades amb profusió a l'Estat espanyol durant el llarg període d'intent de genocidi cultural i lingüístic provocat pel règim dictatorial franquista entre 1936 i 1975.

Totes aquestes polítiques han assestat uns cops duríssims a la llengua catalana: han condicionat enormement el desenvolupament del català com a llengua de cultura i hi han impedit l'accés normal de la població; han provocat la interrupció de la transmissió intergeneracional del català a diversos indrets de l'àrea lingüística; han dificultat la incorporació dels nouvinguts a la llengua i la cultura pròpies del país. Tot plegat ha empès el català a un estat summament greu. Així, a causa de les polítiques esmentades, la comunitat lingüística catalana ha passat durant el segle XX a un estadi en què hom pot témer seriosament per la seva sostenibilitat futura, i això precisament durant el segle en què l'extensió dels sistemes democràtics i plurals ha permès la plena emergència a la normalitat de tantes comunitats lingüístiques europees històricament subordinades, com ara els flamencs, els finesos, els

eslovens, els estonians, els lituans, els letons i els macedonis, entre d'altres.

1.2. *Els esforços pel redreçament*

Tot al llarg del segle XX s'han desenvolupat també nombroses però discontinües iniciatives per a assegurar el redreçament del català. L'IEC mateix és un testimoni de primer ordre d'aquesta voluntat de supervivència. És, però, un fet innegable que les iniciatives de més abast temporal i més repercussió en el cos social només han estat possibles durant els dos darrers decennis.

48

Per bé que repartits d'una manera desigual en l'àmbit lingüístic, els assoliments d'aquest darrer quart de segle són remarcables, fins al punt que fan del català un cas particular, sovint esmentat amb admiració en el marc de les llengües minoritzades d'Europa. En pocs lustres, el català ha passat de la condició de llengua bandejada a la de llengua oficial, tot i que no d'una manera exclusiva, a la major part del territori, i les restriccions que hi havia per a aprendre'l en l'àmbit escolar s'han vist clarament reduïdes. No hi ha gaires impediments legals perquè sigui la llengua d'ús habitual. El català és emprat àmpliament en bona part de les administracions i en els sistemes d'ensenyament —encara que amb gravíssimes mancances— i en una proporció no gens negligible s'empra en els mitjans de comunicació i en el món de la creació i de les indústries culturals, encara que molt per dessota del que correspondria. A Andorra, fins i tot, és l'única llengua oficial del país, malgrat la situació gens puixant en què hi viu. Molt minsa n'és la presència en el món socioeconòmic, de la justícia, del pensament, de la recerca, de la publicitat i del lleure. Les noves tendències ideològiques, la mundialització i els

avenços del que hom anomena «pensament únic» han provocat un perillós descens del sentiment identitari, especialment en comunitats nacionals on hi ha conflicte amb la política de grups hegemònics de llengua diferent; fins al punt que s'escampa de manera alarmant una concepció indiscriminadament negativa del nacionalisme, que és identificat amb la falta de solidaritat, el provincianisme tancat, l'involucionisme i, fins i tot, el fonamentalisme i el terrorisme.

Sovint, en sectors de les generacions més joves es perd la consciència del valor referencial i simbòlic de la llengua catalana; això fa que aquests sectors esdevinguin indiferents a la llengua i la cultura catalanes i que les subordinin a les llengües majoritzades entre nosaltres, l'espanyol, el francès, i l'italià segons el territori, i l'anglès. D'altra banda, la cultura dominant s'expressa gairebé sempre en una llengua que no és la nostra i que penetra a través de l'aparell mediàtic dins el món dels joves.

2. LES INSUFICIÈNCIES I ELS REPTES

2.1. *Una llengua encara en segon pla*

La llengua catalana continua trobant-se en una situació d'inferioritat en el seu propi espai comunicatiu i pateix limitacions molt serioses en el camp de la producció, la distribució i el consum culturals, i competeix en inferioritat de condicions amb productes en altres llengües.

El català continua pràcticament relegat en bona part del món socioeconòmic i en el de la justícia. Resten encara grans col·lectius que ignoren la llengua del país, ja sigui en termes generals, ja sigui pel que fa a competències específiques, com la lectura i l'escriptura. En resum, el català és, encara avui, una llengua minoritzada en la seva pròpia àrea

lingüística. Cal remarcar que, tot i ser llengua cooficial i pròpia en la major part dels seus territoris, hom hi pot viure sense cap problema prescindint-ne del tot.

2.2. *Una oficialitat condicional*

Per tal de comprendre la dinàmica que governa l'ús del català cal, primer de tot, plantejar quin és el marc que determina les possibilitats efectives d'aquest ús. Així, no es pot oblidar que encara avui no s'ha assolit l'oficialitat de la llengua ni a la Franja, ni a la regió del Carxe ni a la Catalunya del Nord. De fet, en aquesta darrera àrea, la llengua pròpia ni tan sols disposa de la minsa protecció atorgada per la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, fins al punt que hom no hi té reconegut ni el dret de servir-se de l'antropònim propi en català!

Pel que fa a la resta dels territoris —el Principat de Catalunya, el País Valencià i les Illes (Andorra és un cas a part)—, els diferents règims d'oficialitat aconseguits continuen massa lluny de garantir la plenitud de drets a l'hora de fer servir el català; tant a l'hora de realitzar accions quotidianes —com ara demanar una informació telefònica, adquirir un producte en una gran superfície o fer una consumició en un local públic— com a l'hora de dur-ne a terme de més transcendents —com ara seguir estudis universitaris, casar-se, divorciar-se o recórrer a l'Administració de justícia—, l'oficialitat del català és, en la pràctica, una oficialitat *condicional*, si no buida, subjecta a la bona voluntat de l'empresa, de l'Administració o del funcionari corresponent. Encara avui, voler viure en català al territori històric d'aquest idioma topa amb una infinitat d'obstacles derivats de la primacia conferida a les llengües hegemòniques dels estats respectius; uns obstacles que sovint conver-

teixen *de facto* en paper mullat la noció mateixa d'oficialitat atorgada al català.

2.3. *Les polítiques contra la igualtat*

Les diferents polítiques estatals continuen posant el català en una aclaparadora inferioritat de condicions en el seu propi territori.

A l'Estat espanyol, en comptes d'avançar cap a plantejaments favorables al plurilingüisme igualitari, els poders centrals han decidit fins ara aprofundir d'una manera sistemàtica en els aspectes més desigualitaris dels mateixos textos constitucionals. Molt especialment, s'ha maldat per consolidar la diferència entre dues menes de ciutadans: d'una banda, els castellanoparlants, als quals es reconeix el dret al monolingüisme; d'una altra, tota la resta, als quals s'imposa el deure de conèixer una segona llengua —la de l'Estat espanyol. A l'Estat francès i a l'italià la situació és encara més greu. La política lingüística del Govern espanyol, en una complexa combinació d'actuacions i absència d'actuació molt lligada a la conjuntura partidista, ha cercat d'afermar aquesta distinció tot reforçant la supremacia del castellà a costa de les altres llengües. De fet, una vegada i una altra constatem que les demandes de «bilingüisme» es tradueixen en una combinació d'obligatorietat i supremacia per al castellà al costat de l'optativitat i la marginalitat per a la resta de les llengües.

Si la major responsabilitat d'aquesta situació és dels governs dels estats centralistes, per la seva banda els governs autonòmics i els regionals no han mostrat ni mostren, en general, una actitud gaire decidida en pro de la defensa i l'extensió del coneixement i, sobretot, de l'ús social de la llen-

gua catalana. En el cas de Catalunya, fins ara ni tan sols ha estat possible que fos plenament aplicada la Llei de política lingüística del 1998, perquè els responsables polítics, en nom d'una convivència pacífica, s'han inhibit de fer-la complir escrupolosament; el Govern de la Generalitat de Catalunya ha preferit descarregar els seus propis deures en els ciutadans i en el Govern de Madrid. Pitjor és encara la situació en els altres territoris dels estats espanyol, francès i italià.

2.4. *Els corrents contra la diversitat lingüística*

El desplegament de les polítiques estatals només s'ha pogut produir a causa de l'afermament en els discursos públics d'ideologies que justifiquen la imposició de les llengües estatals fora de llur territori històric, amb el consegüent arraconament de les altres llengües. A França, els discursos jacobins francocèntrics impregnen tota reflexió sobre la diversitat. En el cas espanyol, predominen les veus que destaquen la manca d'interès per les «altres» llengües i cultures. Hom constata, a més, l'extensió dels discursos que minimitzen l'abast de les polítiques estatals adverses.

En un context com aquest, el neguit per l'estatus i l'esdevenidor del que és patrimoni lingüístic comú no sembla que sigui prou compartit més enllà del nostre territori, i encara aquí ho és d'una manera insuficient. Malauradament, ni Espanya ni França ni Itàlia no semblen haver desenvolupat la més mínima lleialtat envers les preocupacions lingüístiques de llurs ciutadans catalanòfons. Com es pot explicar altrament, primer la tebior i, després, la sol·licitud enverinada d'oficialitat del català a les institucions europees? Com es pot justificar, si no és pel menyspreu, que s'arribi a argumentar que cal suprimir les denominacions en altres llengües d'una

empresa pública com *Correos* per tal que aquesta empresa guanyi en imatge corporativa? Com s'expliquen, si no és per la voluntat de minorar la nostra llengua, els reiterats intents de fragmentar-la, afavorint el secessionisme lingüístic? Els exemples d'aquest allunyament són quotidians i innombrables, i no cal fer-ne ara un memorial. Tanmateix, és preocupant que persisteixi aquest marc de nul·la lleialtat, o fins i tot d'hostilitat oberta, envers les altres llengües de l'Estat, per tal com repercuteix en contra de les polítiques necessàries per a la supervivència i l'ús del català en la vida quotidiana.

3. L'HABITUACIÓ AL CANVI DE LLENGUA, UNA AMENÇA PER A LA SUPERVIVÈNCIA

Els discursos plaents, les limitacions imposades per l'oficialitat *condicional*, la força de les polítiques obertes o encobertes per a afavorir les llengües estatals, acaben provocant l'erosió del lloc del català en la nostra societat. Posats constantment en la necessitat de triar entre una llengua suposadament salvada però sistemàticament presentada com a problemàtica —el català— i una altra d'aparentment neutra i sense cap d'aquests problemes —la llengua estatal—, molts catalanoparlants van fent habitual la dimissió lingüística fins a concebre-la com l'únic comportament normal, i l'únic educat. Interioritzen, així, una mena de sentiment d'obligació de passar-se a la llengua dels altres sense tenir dret a la reciprocitat, i acaben identificant inconscientment el resultat d'unes polítiques lingüístiques llargament imposades —l'obligació de conèixer la llengua estatal i de passar-s'hi en ser-ne requerits— amb una decisió lliurement presa.

El plurilingüisme i l'apreciació de la diferència, també lingüística, són un patrimoni que les nostres societats han de preservar amb la màxima cura. Ara i aquí, però, cal ser cons-

cients que l'habituaació al canvi a la llengua hegemònica constitueix un perill de primera magnitud que amenaça molt seriosament la mateixa supervivència del català. Fer habitual aquest procés perpetua l'existència de ciutadans de dues classes, els uns monolingües i els altres bilingües. Aquesta actitud desincentiva els qui estan en situació d'aprendre el català, ja que constantment se'ls priva de la pràctica amb els nadius, és a dir, de l'únic context que estimula veritablement l'aprenentatge. El canvi habitual deixa entendre que no paga la pena d'aprendre català i reforça la percepció que, mentre que els no-catalanoparlants tenen tot el dret a mantenir-se monolingües, els catalanoparlants, en canvi, estan moralment obligats a canviar de llengua. En una societat oberta com la catalana, en què la incorporació de persones nascudes fora del nostre territori constitueix un element estructural, no pas conjuntural, dels comportaments demogràfics, el canvi a la llengua estatal hegemònica genera un cercle viciós (*menys ús* → *menys aprenentatge* → *encara menys ús*) que podria constituir, si no s'hi posa remei a temps, una sentència de mort per al català. I els remeis s'han de generar tant des dels governs autonòmics com des dels governs estatals; no es pot exigir a la ciutadania una militància activa permanent a favor de la llengua pròpia; els governs han d'ésser capdavanters en la creació de les condicions que frenin la progressiva substitució lingüística.

4. UNA CRUÏLLA DECISIVA: RISCOS I OPORTUNITATS PER AL CATALÀ

El context actual de construcció europea i de mundialització constitueix una cruïlla que no sols fa encara més punyents les mancances imposades a la normalització de la llengua catalana, sinó que també implica un veritable canvi d'època que

conduirà, en bona part, a un nou ordre internacional també en termes lingüístics. Cal, doncs, que la comunitat catalanòfona prengui consciència tant dels riscos com de les oportunitats que se li presenten, i actui amb intel·ligència i celeritat per a afrontar els primers i aprofitar les segones.

Els estudis recents semblen confirmar globalment un retrocés inquietant en l'ús social del català. Tanmateix, hi ha algunes dades esperançadores. Així, per exemple, es constata que a l'àrea metropolitana de Barcelona els catalanoparlants, ara per ara, són fidels a la llengua en el moment d'ensenyar a parlar els fills, i en el mateix territori hi ha un segment, petit però significatiu, d'habitants que parlen amb els pares en castellà i amb els fills, en canvi, en català. De tota manera, no ha de sorprendre que l'ús verbal del català hagi progressat menys que el coneixement de la llengua, que ha fet un gran pas endavant en els darrers vint anys.

Ningú no pot predir com serà exactament el nou ordre lingüístic internacional; però sí que en podem intuir, com a mínim, algunes característiques. En primer lloc, es dibuixa una llengua hegemònica, l'anglès, que ocupa i ocuparà encara més les funcions de llengua global, especialment en les comunicacions internacionals i la recerca de punta. En segon lloc, és molt probable que el nou ordre comporti l'extinció de bona part de les llengües menors i de les més afeblides, sobretot de les que estiguin més lligades a modes de vida tradicionals i que no siguin capaces de dotar-se de les institucions i les eines necessàries per a inserir-se adequadament en la societat del coneixement.

Instal·lat en una societat desenvolupada del primer món i amb un volum de parlants mitjà, el català no hauria d'entrar en la categoria de llengües amenaçades per la mundialització, si no és que l'hi empenyen la malvolença dels uns o la dimissió dels altres. Els parlants de català tenen dret a aspirar com a mínim a la mateixa seguretat lingüística de què

gaudeixen els parlants de comunitats equiparables. En la mesura que la mundialització permet superar els horitzons locals i veure el món directament sense passar pel filtre de l'estat nació, la comunitat lingüística catalana ha de prendre consciència que, ara com ara, és posada injustament en unes condicions de desavantatge que comprometen la seva supervivència. Sense anar més lluny, l'observador mínimament objectiu hauria de contemplar amb perplexitat el que constitueix una anomalia democràtica de primer ordre: mentre nombroses comunitats lingüístiques d'arreu de la Unió Europea, iguals o menors en demografia, potencial econòmic i producció cultural que la nostra, veuen garantits sense problemes llurs drets lingüístics per les institucions comunes en el projecte europeu, el català és exclòs d'aquest reconeixement pel simple fet que els estats en què la nostra és llengua històrica es neguen a fer valer els drets dels ciutadans catalanoparlants, i els governs autonòmics respectius no actuen amb la contundència necessària per aconseguir-ho.

La mundialització no hauria de provocar la desaparició de llengües, però la pot afavorir si els responsables polítics no hi reaccionen adequadament i no les doten de les estructures convenients per a aprofitar-ne els beneficis. I, ara com ara, el català s'enfronta als desafiaments de la mundialització mancat d'un suport institucional sòlid, mentre que els seus parlants contribueixen a mantenir la diversitat lingüística de la resta del continent.

5. PROPOSTA DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Davant aquesta situació, i en la mesura que la política i la planificació lingüístiques formen una part indissociable de la gestió global del país, l'Institut d'Estudis Catalans convida els diferents actors de la vida política, social, econòmica, cul-

tural i científica a reflexionar a fons sobre els nous desafiaments que es plantegen en la nostra societat pel que fa a l'ús del català i a prendre les mesures pertinents per a respondre-hi. És per això que:

a) L'IEC reclama de totes les institucions públiques d'arreu del territori que prenguin consciència de la gravetat dels desafiaments a què ens enfrontem a propòsit de la supervivència del català, que manifestin explícitament llur preocupació i que assumeixin el lideratge que els correspon a l'hora d'avançar en la recuperació i l'impuls de l'idioma, cadascuna en el seu camp d'actuació respectiu. Molt especialment, l'IEC insta els responsables polítics a prendre les mesures necessàries perquè es vegi plenament garantida la seguretat lingüística imprescindible per a la sostenibilitat de la comunitat lingüística catalana en el conjunt del seu territori.

b) L'IEC recorda a les institucions de la societat civil llur deure cívic de promoure l'ús de la llengua i la necessitat que aquest ús prengui un nou impuls, com a única via perquè esdevingui una veritable eina d'integració col·lectiva.

c) L'IEC convida la ciutadania a prendre consciència de les dimensions del problema i de les seves arrels, a reforçar el consens social entorn de la necessitat d'impulsar l'autoestima i la consideració social de la nostra llengua tant en la vida pública com en la privada, a protagonitzar aquest progrés i a reclamar-lo a les institucions del país. Molt especialment, l'IEC vol alertar dels perills que representa fer habitual el canvi de llengua per a la supervivència mateixa del català. Caldria fer ben explícit que només la implicació personal de cadascú, independentment de la llengua d'origen, podrà ajudar a superar aquest perill.

d) L'IEC recalca la gran responsabilitat que tenen les nostres universitats en la defensa de l'ús del català, no solament en relació amb el fet que sigui emprat a les aules, sinó també pel que fa a la seva presència en les publicacions que

es generen dins els departaments. És especialment greu la manca d'atenció a les publicacions acadèmiques en català a l'hora d'avaluar currículums professionals.

e) L'IEC recorda que els nostres representants polítics tenen l'obligació de projectar la nostra cultura i la nostra llengua arreu del món. L'IEC creu fermament en les nostres possibilitats de projecció exterior i insta els nostres governants a dedicar un pressupost ambiciós a la seva promoció escrita i audiovisual, tant de la cultura científica com de la humanística.

f) L'IEC recorda igualment als nostres representants polítics que han d'exigir del Govern de l'Estat espanyol el compliment del mandat constitucional de protegir totes les llengües del seu territori i el respecte al criteri de l'IEC, que és el de la romanística internacional i el de la Real Academia Española sobre la unitat del català.

g) L'IEC insta les autoritats polítiques a establir que hi hagi requisits legals eficaços de coneixement del català per a tots els funcionaris que exerceixin en els territoris de parla catalana.

h) L'IEC insta també tots els professionals a emprar el català en la correspondència i en els informes i escrits que generi la pràctica de llur professió, especialment en els àmbits de la medicina i de la jurisprudència, que són aquells on la presència del català és crucial.

i) Igualment, l'IEC demana a totes les empreses del país que mostrin activament i de manera prioritària un capteniment favorable a l'ús parlat i escrit de la llengua catalana en totes les actuacions.

j) L'IEC fa una crida a totes les institucions oficials dels estats en què el català és una de les llengües existents per tal que facilitin les condicions que menin a l'aparició d'una lleialtat lingüística que es basi en criteris de sostenibilitat, respecte i apreciació de la diversitat lingüística com a forma d'enriquiment mutu.

k) L'IEC entén que, malgrat que és imprescindible la col·laboració dels ciutadans dels territoris de llengua catalana i dels estats centrals de què depenen, al capdavant l'existència *normal* del català no es pot basar només en el voluntarisme militant dels seus parlants ni en el canvi ideologicopolític dels governs estatals. És essencial el compromís dels governs autonòmics de les comunitats de llengua catalana.

l) L'IEC reclama a les administracions dels territoris de llengua catalana que reflecteixin en la legalitat llurs pròpies planificacions lingüístiques i, consegüentment, que creïn les condicions que facin del tot necessari i imprescindible el coneixement i l'ús social de la llengua catalana per a poder viure en qualsevol dels seus territoris.

